

Артем Самвелович САРУХАНЯН*(Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків)*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД КОНТРОЛЮ ЗА БАНКІВСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ТА ШЛЯХИ ЙОГО АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано міжнародний досвід банківського нагляду на прикладі моделей США та Великої Британії, що поєднують централізовану координацію, децентралізовану експертизу, ризик-орієнтований підхід, стрес-тестування та технологічну підтримку контролю. Розподілена система США сприяє накопиченню спеціалізованих знань і конкуренції в експертизі, але створює виклики координації. Зазначається, що після кризи 2008 року посилено обмін інформацією, впроваджено корпоративні стрес-тести й створено Раду з фінансової стабільності. У Великій Британії пруденційний нагляд поєднує оцінку системних ризиків з індивідуальною експертизою, застосовує професійне судження, диференціює вимоги за масштабом банків і підтримує постійний діалог з їх керівництвом. На основі цих практик удосконалено модель банківського нагляду в Україні, що інтегрує оцінку фінансової стабільності, автоматизований аналіз даних, механізми раннього попередження та прозорі процедури реагування. Центральним координатором є Національний банк України, який визначає стандарти нагляду, проводить стрес-тестування, делегує частину функцій Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Державного фінансового моніторингу України, Міністерства фінансів України та іншим структурам, поєднуючи централізоване управління з децентралізованою експертизою. Система базується на спільних аналітичних платформах, стандартизованих звітності та двосторонньому обміні інформацією між регуляторами й банками. Нижній рівень складають банки, що здійснюють внутрішній контроль, управління ризиками та звітність, а також зовнішні аудитори й омбудсмен для незалежної оцінки. Запропонована модель забезпечує оперативне виявлення ризиків, підвищує захист вкладників, прозорість ринку й довіру до банківської системи, демонструючи, що адаптація міжнародних практик із врахуванням українських реалій сприяє створенню ефективної, гнучкої та технологічно орієнтованої системи нагляду.

Ключові слова: Банківський нагляд, ризикоорієнтований контроль, стрес-тестування, технологічна підтримка (SupTech), макро- і мікропруденційні заходи, централізована координація, фінансова стабільність.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку фінансового ринку банківська система виступає ключовим елементом економіки, забезпечуючи рух капіталів, кредитування, збереження заощаджень та

підтримку фінансової стабільності¹. Ефективне функціонування банківської системи значною мірою залежить від належного правового регулювання та нагляду, що встановлюють чіткі рамки діяльності установ, запобігають фінансовим ризикам і забезпечують захист прав вкладників та кредиторів. Одним із основних інструментів забезпечення стабільності є адміністративно-правові норми банківського нагляду, що поєднують превентивні та репресивні механізми контролю, а також закріплюють процесуальні гарантії для учасників ринку.

Водночас практика показує², що національна система регулювання банківської діяльності потребує постійного вдосконалення та гармонізації з міжнародними стандартами. Проблемою є недостатня оперативність оновлення підзаконних актів, обмежені можливості цифрового моніторингу та низький рівень кадрового забезпечення апарату нагляду, що створює ризики для стабільності фінансової системи. Крім того, існують розбіжності у тлумаченні норм між регулятором та банками, а також потреба у більш ефективній процедурі захисту прав суб'єктів нагляду. Важливим завданням стає використання кращих практик інших країн для підвищення ефективності контролю та мінімізації системних ризиків.

Актуальність дослідження зумовлена швидкими змінами у світовій фінансовій сфері, посиленням вимог до прозорості, безпеки та цифровізації банківського нагляду, а також необхідністю інтеграції України до глобальної системи протидії фінансовим ризикам, відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Вивчення зарубіжного досвіду дозволяє визначити ефективні моделі регулювання, оцінити їхні переваги та ризики і адаптувати до національної практики, створюючи передумови для підвищення стабільності банківської системи та захисту економічних інтересів держави, інвесторів і клієнтів.

Сучасні дослідження банківського нагляду, наприклад, Ю. Бур, А. Петрової, О. Бригінець, Д. Василюка, О. Боберського, Д. Головкової, Н. Крисанової, Л. Добрик, Г. Босакевич, охоплюють широке коло питань, пов'язаних із правовим регулюванням³, пруденційним контролем⁴, управлінням ризиками та забезпеченням фінансової стабільності⁵. Значна частина наукових праць присвячена аналізу нормативно-правової бази, механізмів ліцензування, застосування адміністративно-правових санкцій

¹ Внукова Н. М., Плєскул І. В., Сокол С. В., Ягольницький О. А. Оцінка діяльності банків з ризик-контролю клієнтів у системі фінансового моніторингу. *Облік і фінанси*. 2021. № 2 (92). С. 44–50. DOI: 10.33146/2307-9878-2021-2(92)-44-50.

² Овандер Н. Огляд міжнародних та українських стандартів з управління ризиками з погляду сучасних викликів та загроз. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 27. DOI: 10.32782/2524-0072/2021-27-26.

³ Буря Ю. М., Петрова А. В. Теоретико-правові аспекти виконання функцій банківського права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 11/2024. С. 159–163. doi: 10.32782/2524-0374/2024-11/35.

⁴ Бригінець О., Василюк Д. Пруденційне регулювання банківської діяльності в європейському союзі. *Адміністративне право і процес*. 2024. № 1. С. 28–39. doi: 10.17721/2227-796X.2024.1.02.

⁵ Головкова Л., Крисанова Н., Добрик Л. Підвищення ефективності діяльності банку шляхом управління витратами. *Review of transport economics and management*. 2021. № 5(21). С. 134–142. DOI: 10.15802/rtem2021/241874.

та процедур контролю за діяльністю банків. При цьому дослідники також приділяють увагу ролі цифровізації, автоматизованих систем збору та обробки даних, інформаційних платформ для дистанційного нагляду, що надає змогу підвищити ефективність контролю та точність оцінки фінансового стану банків¹.

В окремих дослідженнях, наприклад, дослідженнях О. С. Дудукалової, Г. А. Матвієнка, С. Науменкової², досліджується порівняльний аналіз національних систем банківського нагляду, зокрема імплементація Базельських принципів III, рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму і практик Європейського Союзу. Акцент робиться на гармонізацію капітальних, ліквіднісних і корпоративних вимог, впровадження ризикоорієнтованого підходу та удосконалення процедур внутрішнього контролю. При цьому багато досліджень зосереджені на загальних теоретичних засадах і не завжди враховують практичну адаптацію міжнародного досвіду до специфіки національного законодавства та ринкових умов.

Нерозкритими залишаються питання щодо комплексного впровадження алгоритмічних інструментів у банківському нагляді, стандартизації цифрових платформ та організації єдиного інформаційного хабу для обміну даними між регулятором та банками. Недостатньо досліджені механізми забезпечення балансу між прозорістю нагляду, захистом персональних даних та комерційної таємниці, а також оптимальні моделі інституційної координації між центральним банком, державними органами та правоохоронними структурами.

Таким чином, існує потреба у системному аналізі міжнародного досвіду контролю банківської діяльності з урахуванням сучасних технологій, ризикоорієнтованого підходу та адміністративно-правових інструментів. Дослідження наведених аспектів надасть можливість визначити ефективні практики адаптації до національного контексту, підвищити прозорість і передбачуваність наглядових рішень, оптимізувати цифрові процеси моніторингу та сприяти стабільності фінансової системи.

Мета дослідження полягає в узагальненні зарубіжного досвіду здійснення контролю за банківською діяльністю та вивченні можливостей його адаптації до національної системи України, що дозволить розробити пропозиції щодо удосконалення моделі банківського нагляду, підвищення ефективності контролю, прозорості процедур та стабільності фінансової системи. Відповідно до поставленої мети, у статті розв'язано такі основні завдання дослідження:

¹ Босакевич Г. П. Управління фінансовою стійкістю банків. *Наукові записки*. 2011. Вип. 11. Ч. 3. С. 11–14.

² Дудукалова О. С., Матвієнко Г. А. Впровадження Базель III для збільшення стійкості банківської системи: особливості та нововведення. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-59-31; Науменкова С. Базель I, II, III: розвиток підходів для зміцнення регуляторної основи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2015. № 12 (77). С. 39–48. DOI: 10.17721/1728-2667.2015/177-12/5.

1. Проаналізувати сучасні моделі банківського нагляду США, Великої Британії та ЄС, визначивши їхні ключові елементи, до яких належать розподіл повноважень, механізми координації, ризикоорієнтовані підходи та роль сучасних технологічних інструментів.

2. Оцінити можливості адаптації міжнародних практик банківського контролю до українського правового та інституційного середовища, враховуючи ресурсну спроможність регуляторів, рівень цифровізації та структуру банківського сектору.

3. Систематизувати систему суб'єктів контролю за банківською діяльністю України, розкрити їхні функції, компетенції та механізми взаємодії.

4. Розробити концептуальну модель удосконалення банківського нагляду в Україні, що поєднує централізовану координацію, децентралізовану експертизу, автоматизований аналіз даних і прозорі правові процедури реагування на ризики.

Виклад основного матеріалу. Сучасні наукові дослідження підкреслюють, що ефективність банківського нагляду визначається не лише встановленими нормативними вимогами щодо капіталу, ліквідності та корпоративного управління, а й якістю організаційного впровадження, методологією оцінки ризиків та здатністю супервізора застосовувати комплексний підхід, який поєднує правову визначеність із практичною оцінкою інституційної спроможності¹. Наявність чітко сформульованих правил має інтегруватися з гнучкими процедурними інструментами, що дозволяють регулятору адаптувати втручання до специфічних ризиків конкретного банківського інституту, враховувати якісні та кількісні фактори, компетенції експертів і результати оцінки операційних, фінансових і кіберризиків². Значну роль відіграє інфраструктура збору та обробки даних, стандартизація форматів і забезпечення якості інформації, адже без надійної бази жодна модель раннього попередження не може бути ефективною, впровадження сучасних технологічних рішень підвищує швидкість дистанційного моніторингу, водночас вимагаючи прозорих алгоритмів і процедур управління хибнопозитивами³. Крім того, сучасні підходи наголошують на важливості пропорційності регулювання, диференціації вимог для банків різного масштабу та механізмів зворотного зв'язку, таких як валідація моделей, пост-інцидентний аналіз і оновлення процедур на основі емпіричних даних, що підвищує легітимність рішень і стимулює співпрацю учасників ринку⁴. Досвід Європейського Союзу і

¹ Pereira Pedro C., Ramalho J. J. S., da Silva J. V. How to measure banking regulation and supervision. *Research in International Business and Finance*. 2023. Vol. 66. 102059. DOI: 10.1016/j.ribaf.2023.102059.

² Avignone G., Altunbas Y., Polizzi S., Reghezza A. Centralised or decentralised banking supervision? Evidence from European banks. *Journal of International Money and Finance*. 2021. Vol. 110. 102264. DOI: 10.1016/j.jimonfin.2020.102264.

³ Neanidis K. C. Volatile capital flows and economic growth: The role of banking supervision. *Journal of Financial Stability*. 2019. Vol. 40. P. 77–93. doi: 10.1016/j.jfs.2018.05.002.

⁴ Annunziata F., Maggiolino M. The single supervisory mechanism and the European framework for the enforcement of competition law: a comparison between two models for economic governance in the EU. *Journal of Banking Regulation*. 2022. Vol. 24, no. 3. P. 264–285. DOI: 10.1057/s41261-022-00197-1.

функціонування Єдиного наглядового механізму демонструють переваги централізованої координації, головними серед яких є уніфікація підходів до великих банків, стандартизація стрес-тестів та швидкий обмін інформацією між національними і наднаціональними органами¹. Водночас відзначаючи ризики одномірного підходу, потребу балансувати між єдиними правилами та національною гнучкістю, забезпечувати технічну компетентність супервізора і диференціацію вимог для малих та регіональних установ². Централізація підвищує стабільність фінансової системи, проте потребує прозорих правових основ, демократичної підзвітності, міжінституційної взаємодії та адаптивних механізмів, що враховують макроекономічні й структурні відмінності окремих країн, демонструючи, що поєднання централізації з гнучкістю і достатніми ресурсами забезпечує ефективний і стійкий нагляд.

Розподілена модель банківського нагляду, як у США, демонструє архітектуру, де повноваження поділені між кількома федеральними регуляторами (Federal Reserve, OCC, FDIC), що забезпечує переваги спеціалізації та конкуренції знаннями, водночас створюючи виклики координації та уніфікації підходів. OCC здійснює нагляд за національними банками, Федеральна резервна система контролює консолідовані холдинги та макропруденційні ризики, а FDIC відповідає за страхування депозитів і врегулювання проблемних установ, доповнюваних штатними органами нагляду, що підсилює адаптивність моделі до регіональних особливостей. Ця структура сприяє накопиченню спеціалізованих знань у кожному органі, але водночас несе ризики регуляторного арбітражу, дублювання інспекцій і розбіжностей у тлумаченні правил; після кризи 2008 року впроваджено міжагенційні механізми координації, корпоративні стрес-тести (CCAR) та створено Раду з фінансової стабільності для виявлення системних загроз³, підкреслюючи важливість швидкого обміну інформацією та спільних процедур. У Великій Британії пруденційний нагляд поєднує системну оцінку сектору з глибиною індивідуальною експертизою, застосовуючи професійне судження для інтерпретації показників і прийняття рішень щодо заходів впливу, диференціюючи вимоги залежно від системної значущості та масштабу установ, і підтримуючи постійний діалог з керівництвом банків для превентивного вирішення проблем⁴. Перехід до ризик-орієнтованого нагляду змістив акцент з формальних кількісних вимог на оцінку потенційних загроз, ранжування установ за рівнем ризику та поєднання дистанційного моніторингу з виїзними перевітками,

¹ Avgeri I., Dendramis Y., Louri H. The Single Supervisory Mechanism and its implications for the profitability of European banks. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*. 2021. Vol. 74. 101382. DOI: 10.1016/j.intfin.2021.101382.

² Diuba Y., Murina H. The NBU approach to stress testing the Ukrainian banking system. *Visnyk of the National Bank of Ukraine*. 2015. No. 234. P. 39–51. doi: 10.26531/vnbu2015.234.039.

³ Diuba Y., Murina H. The NBU approach to stress testing the Ukrainian banking system. *Visnyk of the National Bank of Ukraine*. 2015. No. 234. P. 39–51. doi: 10.26531/vnbu2015.234.039.

⁴ Coman A. Monetary policy spillovers and the role of prudential policies in the European Union. *International Review of Economics & Finance*. 2025. Vol. 99. 103919. DOI: 10.1016/j.iref.2025.103919.

звертаючи увагу на якість корпоративного управління та внутрішнього контролю¹. Стрес-тестування стало ключовим інструментом, що формує очікування ринку, стимулює накопичення капіталу та перегляд ризикових стратегій, водночас потребуючи обережної комунікації та збалансованих сценаріїв, щоб уникати паніки або антициклічного ефекту. Крім цього, технологізація нагляду останнього десятиліття, включно з автоматизованими платформами збору, перевірки та аналізу даних, підвищує точність та оперативність контролю, стандартизує звітність і дозволяє виявляти ризики в реальному часі, проте вимагає прозорості алгоритмів, незалежної валідації, аудиту цифрових рішень і підготовки кваліфікованих кадрів. Таким чином, досвід США та Великої Британії демонструє, що ефективна система нагляду поєднує розподілену або централізовану координацію з диференційованими підходами до ризиків, технологічну підтримку, високий рівень експертного потенціалу та гнучкі механізми комунікації і зворотного зв'язку, що забезпечує стабільність і стійкість фінансової системи.

Як показано у², виконавча практика у сфері банківського нагляду відіграє ключову роль, оскільки саме через застосування санкцій та примусових заходів регулятор забезпечує дотримання встановлених норм і підтримує належний рівень дисципліни у фінансовій системі. Водночас, як відзначено у³, наявні докази щодо ефективності таких заходів є неоднозначними, при цьому надмірно м'які санкції можуть створювати сигнал вседозволеності, тоді як надто жорсткі або непрозорі формують правову невизначеність і знижують мотивацію банків до відкритої співпраці з наглядовими органами. Дослідження⁴ демонструє, що найбільших результатів досягають системи, де санкції застосовуються за чітко визначеними критеріями, із прозорим описом порушень, належним документуванням і попереднім повідомленням суб'єкта, а процес ухвалення рішень супроводжується фіксацією доказової бази, внутрішнім переглядом і можливістю зовнішнього судового або адміністративного оскарження, що підвищує довіру до регулятора. Додатково, ефективність санкцій зростає при їх диференціації залежно від масштабів і системного значення установи, а репутаційний ефект – публікація інформації про заходи стимулює банки підтримувати високі стандарти внутрішнього контролю, водночас надмірна публічність без роз'яснень може викликати паніку, тому комунікація з ринком є критично важливою. Отже, збалансована виконавча практика передбачає не лише дієві штрафні механізми, а й прозорі процедури, чіткі

¹ Jin Y. Management risk appetite, internal control and corporate financialization. *Finance Research Letters*. 2024. Vol. 63. 105393. DOI: 10.1016/j.frl.2024.105393.

² Onyiriuba L. Banking Quirks, Regulatory Responses, and Supervision in Developing Economies. In: *Bank Risk Management in Developing Economies* Elsevier, 2016, pp. 161–178. DOI: 10.1016/b978-0-12-805479-6.00010-9.

³ Huang X., Luo L. Executive financial background, external audit quality and shadow banking in non-financial firms. *Finance Research Letters*. 2024. Vol. 64. 105397. DOI:10.1016/j.frl.2024.105397.

⁴ Akhtar T., Ahmad A. Executive, non-executive compensation, and firm performance: Evidence from FinTech Firms. *Finance Research Open*. 2025. Vol. 1, no. 3. 100034. DOI: 10.1016/j.finr.2025.100034.

критерії, право на оскарження та ефективну взаємодію з ринком, що забезпечує справедливість, передбачуваність і стимулюючий ефект. Крім того, координація макро- та мікропруденційних інструментів, як зазначено у¹, є визначальною для запобігання та подолання фінансових криз, оскільки поєднує стратегічні заходи стабілізації системи з оперативними діями на рівні окремих установ. Макропруденційні буфери капіталу, контрциклічні резерви та обмеження кредитного зростання зміцнюють стійкість сектору, тоді як мікропруденційні заходи, такі як індивідуальні плани фінансового оздоровлення, тимчасове адміністрування та ліквідація, дозволяють локалізувати проблеми оперативно. Європейський досвід² показує, що ефективність забезпечується лише при чіткому розподілі повноважень між центральним банком, міністерством фінансів та фондом гарантування вкладів, через створення міжвідомчих комітетів та кризових рад для швидкого обміну інформацією та узгодженого прийняття рішень, включно з автоматизованими планами реструктуризації. Юридичне закріплення процедур і механізми їх фінансування, зокрема стабілізаційні фонди, підвищують передбачуваність дій регуляторів³, оскільки без належної координації макро- і мікропруденційні заходи можуть вступати у суперечність і посилювати кризові явища. Таким чином, скоординоване використання інструментів різних рівнів є необхідною передумовою підтримання стабільності фінансової системи та швидкого відновлення її функціонування після кризових потрясінь.

Отже, зарубіжний досвід демонструє, що універсальної моделі банківського нагляду не існує, проте існує консенсус щодо ключових ефективних елементів, до яких віносяться ризикоорієнтований контроль, інструменти стрес-тестування, інтеграція оцінки фінансової цілісності та чітка координація макро- і мікропруденційних заходів. При цьому успішна адаптація цих складових до національного контексту з урахуванням інституційної спроможності та правового середовища є визначальним завданням для реформ. Це означає, що кожна держава має формувати власну структуру нагляду, спираючись на міжнародні стандарти, водночас враховуючи рівень розвитку фінансового ринку, ресурси регуляторних органів та специфіку банківського сектору, оскільки механічне копіювання чужих моделей може спричиняти регуляторні перекоси та знижувати ефективність контролю. Тому доцільним є поетапний підхід, в рамках якого спершу здійснюється розбудова аналітичної та технічної інфраструктури, підготовка персоналу, створення правових механізмів координації, а згодом – впровадження складніших інструментів ризик-менеджменту. Національний банк України має залишатися центральним координатором,

¹ Tuhirirwe C., Alexander R. Efficacy of country legal frameworks and international guidelines in curtailing money laundering and terrorist financing activities in grey list countries: Case studies of Kenya and Uganda. *Journal of Economic Criminology*. 2025. Vol. 8. 100153. DOI: 10.1016/j.jeconc.2025.100153.

² Fabiani J., Neanidis K. C. The bank-lending channel of macroprudential policy: Evidence from cross-border bank flows. *Journal of International Economics*. 2025. Vol. 157. 104135. DOI: 10.1016/j.jinteco.2025.104135.

³ Meeks R. Capital regulation and the macroeconomy: Empirical evidence and macroprudential policy. *European Economic Review*. 2017. Vol. 95. P. 125–141. DOI: 10.1016/j.euroecorev.2017.03.010.

забезпечуючи єдині стандарти, організовуючи стрес-тестування, узгоджуючи дії всіх інституцій і акумулюючи дані у реальному часі, водночас делегуючи частину функцій профільним органам – Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Державній службі фінансового моніторингу України, Міністерству фінансів України та іншим учасникам, що дозволяє поєднати переваги централізованої координації та спеціалізованої децентралізованої експертизи, мінімізуючи ризики дублювання та фрагментації. Суттєвим компонентом нової моделі є інтеграція оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму у загальний профіль наглядової оцінки, що передбачає одночасний аналіз процедур фінансового моніторингу, ідентифікації клієнтів, управління операційними ризиками разом із капіталом, ліквідністю та якістю активів, а створення спільних аналітичних центрів і баз даних дозволить усунути інформаційні розриви між різними підрозділами. Технічно система має базуватися на автоматизованих платформах збору, нормалізації та обробки даних, що забезпечує щоденний моніторинг показників, раннє виявлення аномалій і автоматичне сповіщення про зростання ризиків, водночас результати цифрового аналізу слугують інструментом для глибшої експертної оцінки та діалогу регулятора з керівництвом банків. На процедурному рівні передбачено чітку координацію макро- та мікропруденційних заходів, в рамках якої у разі системних загроз центральний банк, міністерство фінансів і фонд гарантування вкладів діють за заздалегідь затвердженими протоколами, поєднуючи загальносистемні буфери (посилення капітальних норм, обмеження кредитного зростання) з адресними заходами для конкретних установ (тимчасова адміністрація, санація, впорядковане виведення з ринку), що потребує створення міжвідомчого кризового комітету та закріплення його повноважень у законодавстві, а також встановлення прозорих критеріїв застосування санкцій і механізмів їх оскарження, підвищуючи передбачуваність рішень і довіру ринку.

На основі викладеного запропоновано удосконалену модель контролю за банківською діяльністю (рис. 1), що відображає багаторівневу взаємодію ключових суб'єктів, розподіл їхніх повноважень та основні інформаційні й процедурні потоки. У центрі моделі є Національний банк України як координатор, який встановлює єдині стандарти нагляду, проводить стрес-тестування, акумулює дані та здійснює ризикоорієнтований моніторинг. Прямі координаційні зв'язки від нього ведуть до Міністерства фінансів України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб і Державної служби фінансового моніторингу України, що реалізують макропруденційні, захисні та антикримінальні функції. Модель передбачає роботу спільних аналітичних платформ для стандартизованої звітності, автоматизованого аналізу та формування індикаторів раннього попередження. Нижній рівень включає банки, що здійснюють внутрішній контроль, управління ризиками та подання звітності, а також зовнішніх аудиторів і банківського омбудсмена для незалежної оцінки та захисту прав споживачів. Зв'язки між

учасниками забезпечують двосторонній обмін даними, рекомендаціями та сигналами, а ескалаційні канали дозволяють у кризових ситуаціях приймати спільні рішення Національним банком України, Міністерством фінансів України і Фондом гарантування вкладів фізичних осіб. Модель інтегрує пруденційний нагляд із оцінкою фінансової цілісності, поєднує централізовану координацію та децентралізовану експертизу і чітко розмежовує відповідальність для забезпечення стабільності та довіри до банківської системи.

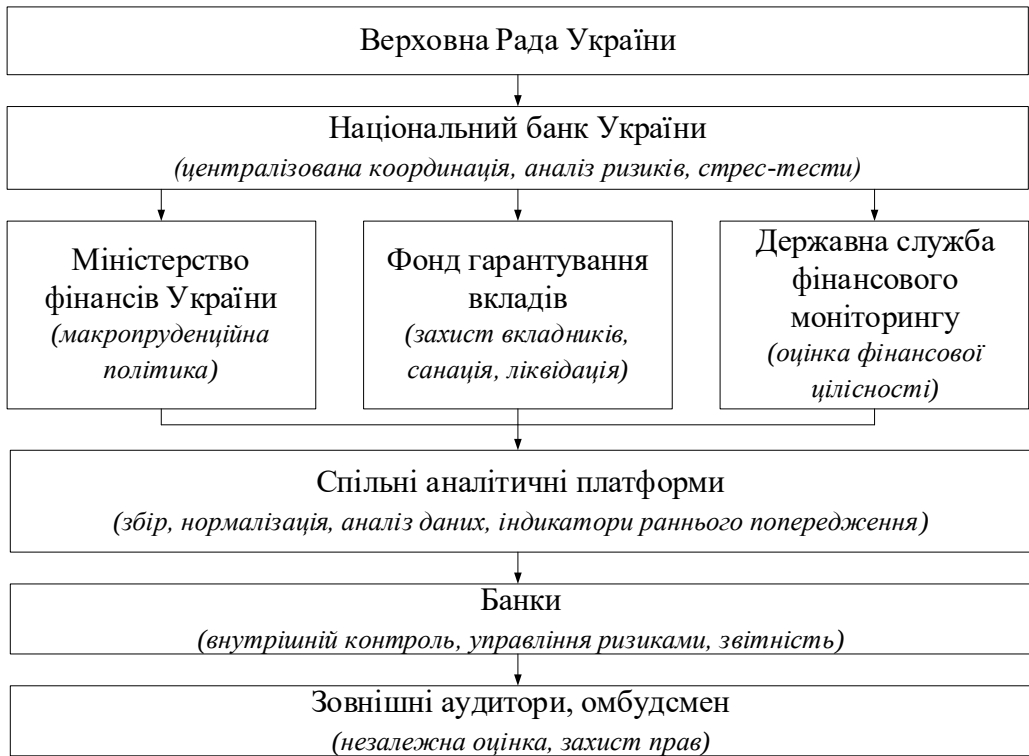

Рис. 1. Структурна схема удосконаленої моделі контролю за банківською діяльністю

Отже, удосконалена модель контролю за банківською діяльністю поєднує централізовану координацію Національного банку України з децентралізованою профільною експертизою інших інституцій, інтегруючи оцінку фінансової стабільності та цілісності банків. Вона ґрунтується на ризикоорієнтованому підході, автоматизованому зборі та обробці даних, чіткій синхронізації макро- і мікропруденційних заходів і прозорих процедурах реагування, що зміцнює стійкість і довіру до фінансової системи. У її рамках застосовуються механізми раннього попередження та обміну інформацією між учасниками нагляду, а також стандартизовані індикатори для оцінки ефективності контрольних дій. Її застосування надає змогу швидко виявляти й зменшувати системні ризики, підвищувати захист

вкладників і забезпечувати прозору комунікацію з ринком.

Висновки. Отже, міжнародний досвід демонструє ефективність поєднання ризикоорієнтованого нагляду, цифрових платформ збору та обробки даних і стрес-тестування, що враховано у запропонованій моделі контролю за банківською діяльністю. Вона інтегрує централізовану координацію Національного банку України з децентралізованою спеціалізованою експертизою інших органів, спирається на ризикоорієнтований підхід, автоматизований збір і аналіз даних, а також на узгодження макро- і мікропруденційних заходів. Модель передбачає впровадження механізмів раннього попередження, стандартизованих індикаторів ефективності наглядових дій і прозорих процедур реагування, що забезпечує своєчасне виявлення та мінімізацію системних ризиків, підвищує захист вкладників і сприяє відкритому інформуванню фінансового ринку. Таким чином, запропонована структура поєднує міжнародні практики з національними реаліями, забезпечуючи стійкість банківської системи, ефективність нагляду та довіру до регуляторних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Босакевич Г. П. Управління фінансовою стійкістю банків. *Наукові записки*. 2011. Вип. 11. Ч. 3. С. 11–14.
2. Бригінець О., Василюк Д. Пруденційне регулювання банківської діяльності в європейському союзі. *Адміністративне право і процес*. 2024. № 1. С. 28–39. doi: 10.17721/2227-796X.2024.1.02.
3. Буря Ю. М., Петрова А. В. Теоретико-правові аспекти виконання функцій банківського права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 11/2024. С. 159–163. doi: 10.32782/2524-0374/2024-11/35.
4. Внукова Н. М., Плєскун І. В., Сокол С. В., Ягольницький О. А. Оцінка діяльності банків з ризик-контролю клієнтів у системі фінансового моніторингу. *Облік і фінанси*. 2021. № 2 (92). С. 44–50. DOI: 10.33146/2307-9878-2021-2(92)-44-50.
5. Головкова Л., Крисанова Н., Добрик Л. Підвищення ефективності діяльності банку шляхом управління витратами. *Review of transport economics and management*. 2021. № 5(21). С. 134–142. DOI: 10.15802/rtem2021/241874.
6. Дудукалова О. С., Матвієнко Г. А. Впровадження Базель III для збільшення стійкості банківської системи: особливості та нововведення. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-59-31.
7. Науменкова С. Базель I, II, III: розвиток підходів для зміцнення регуляторної основи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2015. № 12 (77). С. 39–48. DOI: 10.17721/1728-2667.2015/177-12/5.

8. Овандер Н. Огляд міжнародних та українських стандартів з управління ризиками з погляду сучасних викликів та загроз. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 27. DOI: 10.32782/2524-0072/2021-27-26.

9. Akhtar T., Ahmad A. Executive, non-executive compensation, and firm performance: Evidence from FinTech Firms. *Finance Research Open*. 2025. Vol. 1, no. 3. 100034. DOI: 10.1016/j.fmr.2025.100034.

10. Annunziata F., Maggolino M. The single supervisory mechanism and the European framework for the enforcement of competition law: a comparison between two models for economic governance in the EU. *Journal of Banking Regulation*. 2022. Vol. 24, no. 3. P. 264–285. DOI: 10.1057/s41261-022-00197-1.

11. Avgeri I., Dendramis Y., Louri H. The Single Supervisory Mechanism and its implications for the profitability of European banks. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*. 2021. Vol. 74. 101382. DOI: 10.1016/j.intfin.2021.101382.

12. Avignone G., Altunbas Y., Polizzi S., Reghezza A. Centralised or decentralised banking supervision? Evidence from European banks. *Journal of International Money and Finance*. 2021. Vol. 110. 102264. DOI: 10.1016/j.jimonfin.2020.102264.

13. Coman A. Monetary policy spillovers and the role of prudential policies in the European Union. *International Review of Economics & Finance*. 2025. Vol. 99. 103919. DOI: 10.1016/j.iref.2025.103919.

14. Diuba Y., Murina H. The NBU approach to stress testing the Ukrainian banking system. *Visnyk of the National Bank of Ukraine*. 2015. No. 234. P. 39–51. doi: 10.26531/vnbu2015.234.039.

15. Fabiani J., Neanidis K. C. The bank-lending channel of macroprudential policy: Evidence from cross-border bank flows. *Journal of International Economics*. 2025. Vol. 157. 104135. DOI: 10.1016/j.jinteco.2025.104135.

16. Huang X., Luo L. Executive financial background, external audit quality and shadow banking in non-financial firms. *Finance Research Letters*. 2024. Vol. 64. 105397. DOI: 10.1016/j.frl.2024.105397.

17. Jin Y. Management risk appetite, internal control and corporate financialization. *Finance Research Letters*. 2024. Vol. 63. 105393. DOI: 10.1016/j.frl.2024.105393.

18. Meeks R. Capital regulation and the macroeconomy: Empirical evidence and macroprudential policy. *European Economic Review*. 2017. Vol. 95. P. 125–141. DOI: 10.1016/j.eurocorev.2017.03.010.

19. Neanidis K. C. Volatile capital flows and economic growth: The role of banking supervision. *Journal of Financial Stability*. 2019. Vol. 40. P. 77–93. doi: 10.1016/j.jfs.2018.05.002.

20. Onyiriuba L. Banking Quirks, Regulatory Responses, and Supervision in Developing Economies. In: *Bank Risk Management in Developing Economies* Elsevier, 2016, pp. 161–178. DOI: 10.1016/b978-0-12-805479-6.00010-9.

21. Pereira Pedro C., Ramalho J. J. S., da Silva J. V. How to measure banking regulation and supervision. *Research in International Business and Finance*. 2023. Vol. 66. 102059. DOI: 10.1016/j.ribaf.2023.102059.

22. Tuhirirwe C., Alexander R. Efficacy of country legal frameworks and international guidelines in curtailing money laundering and terrorist financing activities in grey list countries: Case studies of Kenya and Uganda. *Journal of Economic Criminology*. 2025. Vol. 8. 100153. DOI: 10.1016/j.jeconc.2025.100153.

Стаття надійшла до редакції 12.07.2025

Artem S. SARUKHANYAN,

Postgraduate Student

(*Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine*)

INTERNATIONAL EXPERIENCE OF BANKING SUPERVISION AND WAYS OF ITS ADAPTATION IN UKRAINE

The article analyzes the international experience of organizing banking supervision, including the US and UK models, which combine centralized coordination, decentralized expertise, a risk-based approach, stress testing, and technological support for control. In the US, the distributed supervision system includes the Federal Reserve, OCC, and FDIC, which allows for the accumulation of specialized knowledge and stimulates competition in expertise, while creating challenges for coordination and unification of procedures; after the 2008 crisis, interagency mechanisms for information exchange were strengthened, corporate stress tests were introduced, and the Financial Stability Board was created. In the UK, prudential supervision combines systemic risk assessment and in-depth individual expertise, applying professional judgment to interpret indicators, differentiating requirements depending on the systemic importance and scale of banks, and maintaining an ongoing dialogue with management to proactively resolve problems. Based on these practices, an improved model of banking supervision in Ukraine has been proposed, which integrates the assessment of the financial stability and integrity of banks, automated data collection and analysis, standardized indicators and early warning mechanisms, and transparent response procedures; ensures risk-based supervision; and macro- and microprudential measures. The central coordinator of the system is the National Bank of Ukraine, which establishes uniform supervision standards, organizes stress testing, accumulates data, and carries out monitoring, while delegating some of the functions to specialized bodies—the Deposit Guarantee Fund, the State Financial Monitoring Service, the Ministry of Finance, and other participants – which combines the advantages of centralized coordination and decentralized expertise, minimizing duplication and fragmentation. The system involves the use of common analytical platforms for standardized reporting, automated analysis and formation of early warning indicators, integration of money laundering and terrorist financing risk assessment into a common supervisory profile, and also includes mechanisms for two-way information exchange and feedback between regulators and banks. The lower level of the model consists of banks that carry out internal control, risk management, and reporting, as well as external auditors and a banking ombudsman for independent assessment and protection of consumer rights. The model ensures

prompt identification and minimization of systemic risks, increases depositor protection, stimulates transparent communication with the market, and promotes trust in the banking system. The conclusions show that the adaptation of international practices, taking into account national characteristics, resources of regulatory authorities, and the legal environment, allows the creation of an effective, stable, and flexible supervisory system that is able to ensure the stability of the financial system, maintain a balance between centralized control and specialized expertise, and integrate technological solutions to increase the speed and quality of monitoring.

Keywords: *Banking supervision, risk-based control, stress testing, technological support (SupTech), macro- and microprudential measures, centralized coordination, financial stability.*